

Пальшков
Костянтин Євгенович

Організація та позиціонування демократичних сил у країнах Балтії в добу Перебудови

УДК 321.01(474)«1985-1990»
DOI <https://doi.org/10.24195/2414-9616-2019-2-46-51>

Пальшков Костянтин Євгенович
кандидат політичних наук,
доцент кафедри філософії
та соціально-гуманітарних дисциплін
Одеського державного університету
внутрішніх справ
вул. Успенська, 1, Одеса, Україна

Перебудова відкрила можливості для вивільнення накопиченого протестного потенціалу серед демократично налаштованих секцій радянського суспільства. Серед інших союзних республік у прибалтійських державах сформувалося найбільш сприятливе підґрунтя для розгортання процесів лібералізації суспільно-політичного життя до вимог відновлення державності. Естонія, Латвія та Литва менше часу були частиною СРСР, ніж інші республіки, тому громадські настрої їхнього корінного населення вирізнялися стійкою відмовою від іноземної влади.

Водночас для того, щоб уникнути жорсткого протистояння, формування демократичних сил в організованій опозиції вимагало рівноваги й поступовості.

Різні форми національно-культурного відродження та санкціонованого протесту стали альтернативою широкомасштабного зіткнення реформаторських сил із комуністичною владою. У той час населення країн Балтії привертало увагу до гострих питань минулого різними шляхами: об'єднання навколо національних традицій, обговорення екологічних проблем, передачі своїх поглядів через мистецтво тощо.

Метою статті є визначення особливостей організації та позиціонування демократичних сил у країнах Балтії в добу Перебудови. Для вирішення поставленої мети виконано такі наукові завдання: проаналізовано форми позиціонування демократичних сил у прибалтійських республіках часів Перебудови; досліджено динаміку розгортання протестних настроїв у країнах Балтії в 1985–1991 роках.

Продовженням різноманітних видів діяльності екологічного, історичного, культурного та іншого спрямування стала організація «національних фронтів» – масових громадських рухів демократичної орієнтації. Спочатку виникнення цих рухів сприймалося як організована дія, яка повинна сприяти загальній лібералізації. Однак згодом розширення діяльності народних фронтів стало некеріваним, їхні декларації дедалі більше стають схожими на ультиматуми. Перші обережні гасла про розширення незалежності згодом перетворилися на вимоги відновлення незалежності.

Сьогодні пострадянський простір продовжує наповнюватися авторитарними режимами, зберігаючи високий рівень протестних настроїв. Тому вивчення досвіду пострадянських республік Балтії є важливим для розуміння можливих шляхів розвитку опозиції до влади.

Ключові слова: народний фронт, протестний рух, опозиція, незалежність, національні еліти, комуністична влада, Прибалтика, Саудіс, СРСР.

Вступ. Розпад СРСР та закінчення епохи комунізму надали шанс колишнім країнам соціалістичного табору віднайти своє місце серед світової спільноти, що існує, керуючись демократичними принципами та ідеалами. З оголошенням політики «Перебудови», лейтмотивом якої виступав заклик до гласності, з'явилась можливість побудови конкурентного суспільства та демократичної політичної системи, воля до чого накопичувалася протягом десятиліть існування радянської влади [7, с. 250].

Мета статті полягає у визначенні особливостей організації та позиціонування демократичних сил у країнах Балтії в добу Перебудови. Для розкриття мети необхідно вирішити такі наукові завдання:

1) проаналізувати форми позиціонування демократичних сил у республіках Балтії часів Перебудови;

2) дослідити динаміку розгортання протестних настроїв у Прибалтиці у 1985–1991 роках.

Результати. У силу особливостей історичного, культурного, геополітичного тощо змісту окреме місце серед держав, догматичні принципи яких підлягали трансформації, посіли країни Балтії. Лише вони серед пострадянських республік фактично

виявились готовими до стрімкої та системної трансформації, запорукою чого стали, зокрема, гідний рівень політичної свідомості та культури, що забезпечили цивілізовану конкуренцію між національними елітами. Варто підкреслити, що цінність відновлення незалежності була належним чином осягнена не тільки реформістськи налаштованими політиками та інтелігенцією, а й великою частиною суспільства, що рішуче підтримало курс на демократизацію та реформи. Від моменту суспільно-політичних перетворень до затвердження ліберальної, а потім й консолідованої демократії Литва, Латвія та Естонія довели, що небезпідставно завжди вважали себе частиною демократичної традиції. В якості концептуальних засад політичного життя тут швидко віднайшли себе плюралізм, поділ влади на законодавчу, виконавчу та судову гілки, багатопартійність, легальна повноважна опозиція тощо [7, с. 250].

Одночасно лише країнами Балтії із числа пострадянських наглядно доведено й розуміння необхідності одночасної економічної трансформації, без якої трансформація політична приречена на провал. Вона включає: денационалізацію та приватизацію у виробничій сфері, економічну

незалежність громадян; затвердження середнього класу як соціального підґрунтя стабільності демократичних процесів; формування конструктивної соціально-економічної бази для діяльності політичних партій [10, с. 142].

Як і в інших радянських республіках, носіями протестних (від відносно помірних до вкрай радикальних) настроїв у Прибалтиці виступали дисиденти. Утім, безапеляційна прямолінійність риторики дисидентів та небажання йти на компроміс із верхівкою номенклатури не знаходили великої підтримки в суспільства, більшість якого розуміла необхідність налагодження діалогу, аби не викликати з боку влади різкої та жорсткої реакції. У такому випадку на симпатії громадян могли розраховувати більш помірковані представники суспільства, що готові виступи конструктивною опозицією влади. При цьому більш складним прогнозувалось протистояння із Кремлем, у той час як республіканські комуністи зберігали більшу чутливість до настроїв співвітчизників [7, с. 250].

Популярною тенденцією серед громадян, що мали бажання приєднатися до процесу національного визволення, стало групування в менш радикальні, але більш масові рухи, фасадне оформлення яких відрізнялося меншою політизованістю за радикалів. В Естонській РСР найбільш відомими об'єднаннями, зорганізованими за таким принципом, стали зелений рух і Товариство охорони пам'яток старовини. Останнє слід назвати першою масовою громадською організацією того часу. Незважаючи на назву, ідейне підґрунтя даного товариства містило політичні цілі. Лідер Товариства Т. Веллісте відкрито закликав естонців до реалізації ідеї незалежності, а невід'ємним атрибутом заходів, проваджуваних товариством, став традиційний національний синьо-чорно-білий прапор.

Аналогічною за змістом була й фактична діяльність зеленого руху, назва якого була здебільшого формальною. Номінально зелений рух виступав проти планів розроблення в республіці фосфоритних родовищ відкритим способом. Утім, у діяльності вражаючого масштабами руху був і неофіційний підтекст – протистояння союзному центру [6, с. 33].

Як і в естонській практиці, протестну громадсько-політичну активність латвійського суспільства було також реалізовано в межах антиурядових екологічних ініціатив. Наприклад, у 1986 року відбулися виступи проти будівництва греблі ГЕС на річці Даугава та побудови системи метрополітену в Ризі [5]. Діяльність численних підприємств союзного підпорядкування давала приводи для критики центральних органів влади. Ефект від різного роду екологічних акцій значно посилювався на сторінках друкованих ЗМІ [8, с. 229].

На початку 1987 року було засновано Клуб захисту середовища. Його діяльність та заходи були

спрямовані проти організації звалищ для небезпечних хімічних відходів та забруднення Балтійського моря [4].

Свою роль у процесі національного піднесення в республіках Балтії відіграв також культурний чинник. Зокрема, в Естонії вагомим інтегративним фактором стали свята пісні, що гуртували людей. Наприклад, у вересні 1988 р. на Співочому полі зібралися близько 300 000 осіб – а це майже 1/3 всіх естонців. Це дало привід назвати події 1988 року «співаючою революцією» [3, с. 32].

Нове дихання в той час отримало і культурне середовище в Латвії. Як зазначає В. Ноллендорфс, із підпілля вийшла заборонена до того рок-музика. Пісня популярної на той час рок-групи Ліви «Рідна мова» (переведена з молдавського оригіналу) перемогла в популярному опитуванні Мікрофонс-86. У свою чергу, самі рок-концерти нерідко закінчувались спонтанними протестами молоді.

Документальна кінострічка Ю. Поднієка під назвою «Чи легко бути молодим?» 1986 року отримала популярність не лише в Латвії, а й по всьому СРСР та за кордоном. У фільмі було відкрито продемонстровано накопичену в молоді неприязнь до життя в лицемірному суспільстві. У такій ситуації молодь відчувала себе відторгнутою. Стрічка торкалася тем, про які раніше не можна було навіть думати. Зокрема, йшлося про війну в Афганістані, де гинули також військові з Латвії.

В. Ноллендорфс відзначає ініціативу молодих лютеранських священників, які утворили несанкціоновану на той час організацію «Відродження та відновлення», що боролася за розширення прав віруючих та вивільнення релігії з-під обмежень. У короткий час організація перетворилася на центр громадянської непокори [4].

Великий протестний потенціал було накопичено на рівні етнічної та історичної ідентичності в Латвії. Як зазначає М. Устинова, велике значення мала історична спадщина у вигляді символів. Так, рух за відновлення й реабілітацію прапорів, гімнів та інших символів незалежної республіки 1920–30-х років викликав широке обговорення в кожній сім'ї. Масовим стали і дискусії навколо елементів народної та професійної культури. Наприклад, елемент латиського народного орнаменту аусеклітіс перетворився на один із символів руху за національне відродження. Аусеклітіс використовувався під час виготовлення нагрудних значків, по яких можна було визначити етнополітичну орієнтацію їх носіїв. Крім того, аусеклітіс використовувався як лого на документах, у наглядній агітації, на в'язаному одязі. Використовуючись наведеноним чином, аусеклітіс мав значення мобілізуючого символу [11, с. 8].

Варто привернути увагу до реакції республіканської влади на громадську активність латвійців

часів Перебудови. Розділяючи національно-патріотичне відродження, що опанувало республікою, номенклатура навіть підіграла співвітчизникам. Наприклад, 15 квітня 1988 року радянським урядом Латвії було дозволено офіційно відмічати свято Ліго – найбільш грандіозний день в році, – святкування якого раніше було заборонено та загрожувало переслідуваннями [5]. Восени цього ж року Верховною Радою ЛСРСР було дозволено використання «культурно-історичної» символіки [4].

Із часом соціально-політична полеміка та різного роду громадські ініціативи віднайшли себе в діяльності масових національних рухів – «народних фронтів».

Важливо зазначити про наявність різних підходів до трактування походження таких організацій. Так, найбільш часто зустрічається думка про природність виникнення відповідних рухів, як частини невідворотного процесу розвалу СРСР. У той же час, за припущенням С.М. Кінка, утворення прибалтійських народних фронтів як найбільш дієздатних форм опозиційних організацій відбулося не без погодження з боку республіканських осередків КПРС, що в такий спосіб намагалися зробити процес «перебудови» контрольованим зверху, втім прораховувались [1, с. 126]. У статті ж «Прибалтійські республіки в контексті розпаду СРСР» Р.Х. Сімонян, звертаючись до риторики прибалтійських еліт, доходять висновку, що утворення народних фронтів за рахунок громадського контролю мало на меті прискорити проведення життєво важливих для радянської економіки реформ [9]. Автор цієї статті вважає, що обидві думки, які, до речі, не можна назвати взаємовиключними, заслуговують на увагу. Крім того, очевидно, що ступень консерватизму, який був властивий радянській системі майже до другої половини 1989 року, навіть за проголошеної гласності практично виключав несанкціоновану реалізацію громадських ініціатив, урахування чого має особливе значення задля уникнення переоцінки націоналістичної складової частини в кульмінації кризи – розпаду СРСР.

Тим не менш, найстрімкіше процеси консолідації громадянських рухів відбувалися в прибалтійських республіках, де положення радянської влади завжди було найбільш хитким. У Литовській РСР роль народного фронту взяв на себе суспільно-політичний рух «Саюдіс», що об'єднав у своїх лавах як частину номенклатури, яка вже після оголошення «Перебудови» фактично готувала підґрунтя для майбутньої незалежності, так і широке коло національної інтелігенції. При цьому актив руху склав його гуманітарний прошарок [7, с. 252].

Цілісне уявлення про реформістську спрямованість руху складає програма «Саюдіса», де вимагається контроль над міграцією до республіки,

визнання в якості офіційної литовської мови, супротив монополії держави в культурній сфері, утворення «національної» системи начальної та середньої освіти, розширення культурних зв'язків із іншими країнами. Говорячи про реформування економічної оболонки, «Саюдіс» вимагає визнання приватної власності, повного самоврядування республіки й контролю республіканських органів над економічними джерелами, фінансами й грошовим обігом [12, с. 48].

Одним із беззаперечних лідерів руху тоді став професор музикознавства В. Ландсбергіс, постать якого для литовської політики стала майже культурною. Увійшовши до ініціативної групи «Саюдісу» на етапі його утворення, В. Ландсбергіс згодом очолив керівництво пострадянською Литвою [7, с. 252].

За своєю природою в загальний образ народних фронтів органічно вписувався Народний фронт Естонії (НФЕ), утворений 1988 року. На етапі заснування НФЕ, окрім філософа Е. Савісаара, рушійну силу руху склала невелика, проте рішуча група гуманітаріїв, а саме: соціолог М. Тітма, економіст Т. Маде та журналіст С. Каллас. Незважаючи на те, що на момент заснування НФЕ ніхто з перелічених осіб не перебував в авангарді революційного руху, разом вони змогли взяти на себе відповідальність зробити новий крок до здійснення національної мрії. Таким кроком стала пропозиція щодо реалізації на республіканському естонському рівні ідеї госпрозрахунку, яка передбачала високий рівень економічної незалежності від Москви. І хоча реалізація наведеної ідеї не передбачала повного від'єднання від Москви, вона містила претензії на той рівень економічної, а відповідно, й політичної самостійності, про який до сих пір ніхто публічно не обмовлявся. Ідея НФЕ стрімко викликала підтримку не тільки інтелектуальних діячів та творчої інтелігенції, а й чисельних представників номенклатури, що виявили бажання бути причетними до демократичних змін.

Проголошена в СРСР політика гласності дозволяла НФЕ діяти з максимальною користю для підвищення свого впливу та зростання легітимності. Чітка економічна програма, патріотичні виступи й гасла на захист рідного краю та мови, прагматичне позиціонування поміж союзною і республіканською комуністичною владою та представниками закордонних ЗМІ, а також підтримка з боку емігрантських кіл робили НФЕ в очах суспільства прогресивною політичною силою. НФЕ виглядав переконливою альтернативою як у порівнянні з надконсервативною комуністичною номенклатурою, так і на фоні радикально налаштованих профспілок.

На перших порах існування НФЕ не висував вимоги щодо повної повного суверенітету. Замість цього серед цілей руху декларувалося досягнення широкої автономії у складі СРСР. Утім, в цен-

трі, вочевидь, не очікували, що природі народних фронтів, зокрема НФЕ, властивий стихійний розвиток і що за економічними деклараціями стрімко визріють незалежницькі гасла. Так, за рік після заснування НФЕ проголосив своєю метою досягнення повної незалежності республіки [6, с. 34].

Різного роду об'єднання стали рушійною силою Народного фронту Латвії (НФЛ), заснованого в жовтні 1988 року та очоленого Д. Івансом [5]. Згадуючи становлення даного руху, О. Вовк напише: «Як відомо, НФЛ задумувався в якості необхідної громадської ініціативи, на підтримку КПРС, яка до того часу вже третій рік знемагала в боротьбі із ... собою» [9, с. 100]. Та згодом НФЛ виступив головним опонентом комуністичній владі. Рух став в авангарді серед всіх організацій національно-патріотичного характеру. Чисельність його членів та прихильників стрімко зростала. Широка підтримка в суспільстві дозволила створити розгалужену мережу регіональних осередків та навіть мати власні ЗМІ, які сприяли формуванню в обліку НФЛ ознак повсюдності. Та все ж головним фактором успіху в організації НФЛ, як і інших національно-патріотичних організацій та рухів, виступила ментальна готовність латишів стати частиною до змін.

За схожим з іншими республіками Балтії сценарієм відбувалося і становлення НФЛ. Якщо ортодоксальною промосковською номенклатурою утворення НФЛ було прийнято критично, що супроводжувалося відповідними звинуваченнями, то реформістськи налаштовані еліти позитивно оцінили появу фронту. Республіканська партійна верхівка відверто підтримала таку ініціативу, сприяючи набору НФЛ політичної ваги.

По мірі популяризації та політизації НФЛ усе більше уваги приділялося його діям та деклараціям. НФЛ були гостро підняті мовне та міграційне питання – одні з найбільш гострих тем для латишів. Вимога про надання латиській мові статусу державної посіла одне з провідних місць у діяльності НФЛ, викликаючи солідарність і в партійних колах [8, с. 230–231].

Не меншу зацікавленість викликала і міграційна проблема, детермінована наявністю великої кількості російськомовного населення. Так, у 1989 році частка латишів в етнічному складі республіки становила лише 52% – найменший показник серед іншої Прибалтики [2, с. 300].

По мірі розгортання реформістських настроїв широкими масами латвійців було підняте питання законності радянської влади в республіці. Зокрема, подібно аналогічним рухам у Литві та Естонії серед цілей НФЛ стало отримання визнання факту окупації Латвії СРСР. І хоча партійними структурами засуджувалися різного роду «антирадянські» ініціативи, владні органи утримувалися від притягнення до відповідальності організаторів та учасників будь-яких заходів та акцій.

У свою чергу, до початку 1989 року форми позиціонування НФЛ суттєво змінилися, набуваючи все більш конфронтаційного забарвлення. Якщо на початку заснування НФЛ відігравав роль громадської платформи на підтримку Перебудови, номінально поділяючи марксистсько-ленінський шлях поступу, то тепер прихильники руху зайняли жорсткі позиції у вимогах щодо розширення автономності в питаннях, що стосуються республіки.

Прогресували у своїх намірах і «побратими» НФЛ в Естонії та Литві. Широковідомим спільно організованим заходом стало проведення в серпні 1989 року акції «Балтійських шлях», коли громадяни трьох республік утворили живий ланцюг, з'єднавши Таллінн, Ригу та Вільнюс [8, с. 232–233].

Висновки. Відтак оголошення курсу на «перебудову» відкрило можливості для вивільнення накопиченого протестного потенціалу серед демократично налаштованих прошарків радянського суспільства. Поміж інших союзних республік найбільш сприятливе підґрунтя для розгортання процесів лібералізації суспільно-політичного життя аж до вимог про відновлення державності сформувалося у Прибалтиці. Естонія, Латвія та Литва менше за інші республіки перебували у складі СРСР, а громадські настрої корінного населення відрізнялися стійким неприйняттям чужинної влади.

У той же час оформлення демократичних сил в організовану опозицію вимагало поступовості задля уникнення жорстокого протистояння.

Альтернативою широкому зіткненню реформаторських сил із комуністичною владою стали різні форми національно-культурного відродження та санкціонованого протесту.

Продовженням заходів екологічного, історичного, культурного тощо характеру стала організація «народних фронтів» – масових громадських рухів демократичної спрямованості. Спочатку виникнення даних рухів сприймалося як організований захід, що має сприяти лібералізації. Утім, згодом розширення діяльності народних фронтів стало неконтрольованим, а їх декларації – все більш ультимативними.

Сьогодні пострадянський простір продовжує лишатися сповненим авторитарних режимів з одночасним збереження високого градусу протестних настроїв. А тому дослідження досвіду пострадянських республік Балтії є важливим для усвідомлення можливих шляхів розвитку боротьби влади та опозиції.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Кинка С.М. Политический успех прибалтийских народных фронтов по результатам выборов 1989–1989 годов. *Вестник Балтийского федерального университета им. И. Канта*. 2013. № 6. С. 124–128.
2. Кинка С. Интернациональные рухи в країнах Балтії (1988–1991): виникнення, діяльність, історичне зна-

чення. *Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії*. 2012. № 5. С. 81–88

3. Кінка С.М. Роль культури у процесі перебудови (досвід країн Балтії). *Культурні трансформації в синхронії та діячності: теорія і практика. Тези доповідей міжнародної наукової конференції*. Київ : «Стародавній Світ», 2012. 184 с.

4. Латвія под властью Советского Союза и национал-социалистической Германии 1940–1991. *Музей оккупации Латвии*. URL : <https://docs.google.com/file/d/0BxtrOOxGILGHX19SSFozcFzkZ1E/edit>.

5. От племени к нации. *Краткая история Латвии*. URL : <http://www.li.lv/upload/files/30062015/02d2b95a4ee7d7dda67769a262902826.pdf>.

6. Пальшков К.Є. Суспільно-політичні розмежування в Естонії у 1985–1991 роках. *Політикус*. 2017. Вип. 2. С. 33–37.

7. Пальшков К. Розмежування політичної еліти Литви на етапі відновлення державності. *Evropsky politicky a pravni diskurz*. 2015. Vol. 2, Iss. 1. С. 250–254.

8. Пальшков К. Суспільно-політичні перетворення в Латвії в 1985–1991 рр. *Вісник Львівського університету. Серія філософсько-політологічні студії*. 2018. Вип. 17. С. 229–234.

9. Симонян Р.Х. Прибалтийские республики в контексте распада СССР. *Общественные науки и современность*. 2014. № 3. С. 98–109.

10. Телелим І.В. Особливості трансформації політичних систем у країнах пострадянського простору. *Вісник СевНТУ : зб. наук. пр. Серія: Політологія*. 2011. № 123. С. 141–144.

11. Устинова М. Гражданское общество в Латвийской Республике (1980-е гг. – начало XXI в.). *Исследования по прикладной и неотложной этнологии*. Москва. 2003. № 166. С. 1–26.

12. Фурман Е.Д. Становление партийной системы в постсоветской Литве : дис. ... кан. полит. наук. Специальность : 23.00.02. Москва. 2004. 182 с.

REFERENCES:

1. Kinka S. M. Politicheskiy uspeh pribaltiyskikh narodnyh frontov po rezul'tatam vyborov 1989-

1989 godov. *Vestnik Baltiyskogo federalnogo universiteta im. I. Kanta*. 2013. № 6. С. 124–128.

2. Kinka S. Internacionalni ruhi v kraїnah Baltiї (1988–1991): viniknennya, diyalnist, istorichne znachennya. *Aktualni problemi vitshiznyanoi ta vsesvitnoi istorii*. 2012. № 5. С. 81–88

3. Kinka S. M. Rol kulturi u procesi perebudovi (dosvid kraїn Baltiї). *Kulturni transformacii v sinhronii ta diahronii: teoriya i praktika. Tezi dopovidey mizhnarodnoi naukovoї konferencii*. Kiiv: «Starodavniy Svit», 2012. 184 s.

4. Latviya pod vlastyu Sovetskogo Soyuza i nacional-socialisticheskoy Germanii 1940-1991. *Muzey okkupacii Latvii*. URL: <https://docs.google.com/file/d/0BxtrOOxGILGHX19SSFozcFzkZ1E/edit>

5. Ot plemeni k nacii. *Kratkaya istoriya Latvii*. [Elektronniy resurs]. URL: <http://www.li.lv/upload/files/30062015/02d2b95a4ee7d7dda67769a262902826.pdf>

6. Palshkov K. Є. Suspilno-politichni rozmezhuvannya v Estonii u 1985–1991 rokah. *Politikus*. 2017. Vip. 2. S. 33–37.

7. Palshkov K. Rozmezhuvannya politichnoi eliti Litvi na etapi vidnovlennya derzhavnosti. *Evropsky politicky a pravni diskurz*. 2015. Vol. 2, Iss. 1. S. 250–254.

8. Palshkov K. Suspilno-politichni peretvorennya v Latvii v 1985–1991 rr. *Visnik Lvivskogo universitetu. Seriya filosofsko-politologichni studii*. 2018. Vip. 17. S. 229–234.

9. Simonyan R. H. Pribaltiyskie respubliki v kontekste raspada SSSR. *Obschestvennye nauki i sovremennost*. 2014. № 3. С. 98–109.

10. Telelim I. V. Osoblivosti transformacii politichnih sistem u kraїnah postradyanskogo prostoru. *Visnik SevNTU: zb. nauk. pr. Seriya: Politologiya*. 2011. № 123. С. 141–144.

11. Ustinova M. Grazhdanskoe obschestvo v Latviyskoy Respublike (1980-e gg. – nachalo XXI v.). *Issledovaniya po prikladnoy i neotlozhnoy etnologii*. Moskva. 2003. № 166. S. 1–26.

12. Furman E. D. Stanovlenie partiynoy sistemy v postsovetskoy Litve: dis. ... kan. polit. nauk: Specialnost: 23.00.02. Moskva, 2004. 182 s.

Organization and positioning of democratic forces in the Baltic countries during the times of Perestroika

Palshkov Kostiantyn Yevhenovych

Candidate of Political Sciences,
Associate Professor of Department
of Philosophy and Socialhumanitarian
Disciplines
of the Odesa State University
of Internal Affairs
Uspenska str., 1, Odessa, Ukraine

Reconstruction opened up opportunities for the release of accumulated protest potential among the democratically-minded sections of Soviet society. Among other union republics, the most favorable ground for the deployment of the processes of liberalization of social and political life to the requirements for the restoration of statehood was formed in the Baltic States. Estonia, Latvia and Lithuania, less than other republics, were part of the USSR, and the public sentiments of the indigenous population were distinguished by a steady rejection of foreign power.

At the same time, in order to avoid a hard confrontation, the formation of democratic forces into an organized opposition demanded balance and gradualness.

Various forms of national-cultural revival and sanctioned protest have become an alternative to the widespread clash of the reformist forces with the communist power. Balts began to draw attention to acute issues of the past in different ways, to unite around national traditions, to discuss environmental problems, to convey their views through art, etc. Relevant initiatives have received widespread public support, involving the general public.

The purpose of the paper is to determine the peculiarities of the organization and positioning of democratic forces in the Baltic States on the day of Perestroika. To solve the goal, it is necessary to solve the following scientific tasks: to analyze the forms of positioning of democratic forces in

the Baltic republics of the times of Perestroika; to investigate the dynamics of the deployment of protest moods in the Baltic States in 1985–1991.

The continuation of various kinds of activities of environmental, historical, cultural, etc. character became the organization of “national fronts” – the mass social movements of a democratic orientation. At first, the emergence of these movements was perceived as an organized action, which should contribute to overall liberalization. However, subsequently, the expansion of the activities of the popular fronts became uncontrollable, and their declarations became increasingly ultimatum. The first cautious slogans on expanding independence subsequently turned into demands for the restoration of independence.

Today, the post-Soviet space continues to be full of authoritarian regimes, while maintaining a high degree of protest sentiment. Therefore, the study of the experience of the post-Soviet Baltic republics is important for understanding possible ways of developing opposition to the authorities.

Key words: *national front, protest movement, opposition, independence, national elites, communist power, Baltic, Sąjūdis, USSR.*